
KUNSTEN AT FREMMIE KUNSTEN

KUNSTEN AT FREMMIE KUNSTEN

”Kender vi ikke kunsten, litteraturen, filmhistorien, får vi begrænset vores medmenneskelige erfaring til det umiddelbart oplevede. Det kan aldrig blive så omfattende, som det en alsidig kunstindsigt bibringer. Kunsten viser os de evige menneskelige problemer, vi alle slås med: kærlighed, ambitioner, had, kamp, jalousi og død. Fra Sofokles over Shakespeare til Márquez...”

Kulturminister Per Stig Møller, tale ved Repræsentantskaberne for Statens Kunstråd og Statens Kunstfonds seminar om kunstens rolle i samfundet, september 2010.

Udsagnet er bemærkelsesværdigt. Det stammer fra landets kulturminister, Per Stig Møller, og er udtryk for et kunstsyn, man kun sjældent møder uden for kunstkrede: Næmlig at kunsten spiller en endog overordentligt vigtig rolle i vores liv og samfund. At den udvider vores erfaringsfelt og fortæller os noget nyt. At den behandler spørgsmål, vi alle søger svar på.

Men hvis det forholder sig, som Per Stig Møller giver udtryk for, hvordan kan det så være, at kunsten og kunstformidlingen prioriteres så lavt af politikere, medier og offentligheden generelt? Hvordan kan det være, at der ikke findes et eneste tv-program dedikeret til grundig behandling af litteratur, billedkunst, musik eller scenekunst på landets store tv-kanaler? Hvordan kan det være, at Kulturministeriet og Undervisningsministeriet trods utallige opfordringer ikke har formået at etablere et samarbejde om at styrke og udvikle børns møde med kunst? Hvordan kan det være, at den foregående kulturminister i sin plan for at sikre kulturtilbud i hele landet ikke beskæftigede sig med den professionelle kunst overhovedet?

”Kunst skaber erkendelse. Kunst bryder grænser. Kunst åbner rum.” Det har været holdningen bag Statens Kunstråds

virke i de sidste fire år. Den gode kunst er altid nyskabende og provokerende. Den får os til at spærre øjnene op og påtvinger os nye tanker og perspektiver. Det er derfor, kunst er så nødvendigt for demokratiske samfund. I autoritære stater findes der kun én fortælling om samfundet, nemlig magthavernes. Men i demokratier findes der altid flere. Et demokrati som det danske er karakteriseret ved igen og igen at diskutere samfundets grundlæggende problemstillinger: Hvordan skaber vi fællesskaber på tværs af sociale, etniske og kulturelle skel? Hvordan forholder vi os til verden omkring os? Hvordan ruster vi vores børn til fremtiden? Hvordan værner vi om individuelle rettigheder og muligheder? Det er blot nogle af de vitale spørgsmål, kunsten kan hjælpe med at stille og besvare.

Statens Kunstråd er sat i verden for at støtte kunsten. I Lov om Statens Kunstråd står der bl.a., at rådets formål er at fremme udvikling af kunsten i Danmark og dansk kunst i udlandet, og at en af dets opgaver er at rådgive og bistå offentlige myndigheder i sager inden for rådets virkeområde. Desværre synes politikere til tider snarere at betragte Statens Kunstråd som et lobbyorgan for kunstnerne end som statens egen rådgiver i kunstfaglige spørgsmål.

Armslængdeprincippet har siden Kulturministeriets oprettelse for snart 50 år siden været et kerneprincip i dansk kulturpolitik. Kunststøtten skal på baggrund af en politisk vision - men ikke en politisk styring - uddeles ud fra faglige og saglige kriterier. Alligevel er situationen i 2011 den, at langt den største del af rådets midler er bundet af politisk bestemte prioriteringer og puljer. Det begrænser ilttilførslen til den kunst, der ikke har politikernes bevågenhed, men som kan være nok så afgørende for kunstens og samfundsdebattens udvikling. God kunst er ubekvem for vanetænkningen, ellers kan den ikke nedbryde grænser og åbne for ny erkendelse. Den trives bedst uden at skulle tænkes i kasser og kategorier.

Armslængdeprincippet er under pres, også fordi der mangler en samlende vision for dansk kunst- og kulturstøttepolitik; en vision for, hvad vi skal med kunsten i Danmark, og hvorfor vi støtter den. Skiftende kulturministre har i løbet af rådets periode lanceret relevante initiativer og udspil. Der er blevet indgået nye forlig om film- og mediepolitik. En ny og længe savnet teaterlov er forhåbentlig på tegnebrættet. Der er blevet fokuseret på ledelsesproblematikker i relation til kulturinstitutioner. Alt sammen velmente tiltag inden for specifikke områder, men den overordnede vision mangler.

Endnu mere problematisk er det, at den politiske prioritering af de økonomiske midler til tider forekommer forunderlige tilfældig i forhold til de indsatsområder, der er formuleret af rådet og godkendt af kulturministeren. Der er stor politisk enighed om, at danske børns kreative potentiale skal styrkes og udvikles – ikke på grund af den desværre vigende holdning at uddannelse og dannelse hører sammen, men fordi det skønnes vigtigt at sikre Danmarks økonomiske udviklingsmuligheder som et videnssamfund. Men alligevel var man i Folketinget sidste år parat til at nedlægge den Huskunstnerordning, der årene forinden havde sikret børn i daginstitutioner og skoler landet over et skabende møde med professionelle kunstnere. Det var først, da rådet - efter med ringe udbytte at have stemt dørklokker hos toneangivende Folketingspolitikere og Kommunernes Landsforening - fik rejst sagen i medierne, at ordningen blev reddet på målstregen.

Med dette udspil ser rådet det som sin opgave at medvirke til, at kunsten igen får en plads i politikernes, mediernes og offentlighedens bevidsthed. At fremme kunsten betyder at give kunsten de bedste muligheder for at udfolde sig på sine egne præmisser. Men at fremme kunsten betyder også at styrke og udvikle kunstens position i samfundet og skærpe borgernes, kunstnernes, politikernes og mediernes opmærksomhed på kunstens betydning og funktion gennem en dialog om dens mangfoldige muligheder.

Mads Øvlisen, Formand, Statens Kunstråd 2007-2011

Marts 2011

OM DE ØKONOMISKE BINDINGER

- Frie midler, hvis eneste begrænsning er, at de skal fordeles til kunstnerisk aktivitet i Danmark eller internationalt:

38,7 mio.kr. i 2010 (10 %).

- Midler, hvor de væsentligste begrænsninger er, hvilken kunstart pengene skal fordeles til, eller specifikke puljer, hvor lovgivningen eller politiske aftaler fastsætter, hvilke områder inden for kunstarten der skal tilgodeses:

351,9 mio. kr. i 2010 (90%).

I alt 390,6 mio. kr. i 2010.

Kristoffer & Mette Glyholt, Turnult 2010

*”Kunstnere og kulturfolk er ikke profeter,
men i spærreilden fra spindoktorernes
styrede kommunikation kan mange af
dem have en supervigtig samfundsmæssig
funktion som korrektiv til den styrede tale.”*

Jes Stein Pedersen, studievært på ”Deadline 2. sektion”, DR2

DE FIRE INDSATS- OMRÅDER

Statens Kunstråds arbejde med at fremme kunsten har fortrinsvist udfoldet sig inden for de fire indsatsområder, som Statens Kunstråd vurderer som afgørende for at genetablere forbindelsen mellem kunst og samfund, tankevækkende nyskabelse og borgernes hverdag:

KUNST OG GLOBALISERING

FORMIDLING

KUNST OG KOMMUNER

BØRN, UNGE OG KUNST

KUNST OG GLOBALISERING

... fordi globaliseringen ikke er til at komme udenom inden for nogen grene af kunst og politik. Alligevel har der været en tendens til, at politikerne glemmer kunsten i de overordnede globaliseringsstrategier og i stedet behandler den som et ikon for bestemte danske værdier. I en global verden hænger det dårligt sammen.

Det kan godt være, at der findes en national kultur, men der findes ingen national kunst. Kunst udvikles på tværs af grænser og nedbryder grænser. Det er underordnet, om Statens

Kunstråd støtter kunst af danske eller udenlandske kunstnere, så længe den primære manifestation af værket finder sted i Danmark. Den danske offentlighed har lige så stor glæde af værker, der udspringer af en international kontekst, som af en dansk. Og omvendt: Dansk kunst har et internationalt potentiale, der skal forløses gennem aktiv støtte til danske kunstneres ophold og arbejde i udlandet.

Ud fra denne filosofi iværksatte Statens Kunstråd en lang række initiativer inden for området.

DET LYKKEDES:

- At udvikle en række fælles mål og principper for rådets og dets internationale støtte.
- At udstrække DIVA-ordningen (Danish International Visiting Artist Programme), der allerede eksisterede på billedkunstens område, til at dække alle kunstarter. Ordningen støtter udenlandske kunstneres samarbejde med danske kunstnere og institutioner.
- At skabe et boom af dansk litteratur i Spanien. 68 danske bøger er oversat til spansk i løbet af Statens Kunstråds fireårige periode.
- At give unge musiktalenter fra alle musikalske genrer mulighed for at gennemføre toårige internationale karriereforløb gennem ordningen Den Unge Elite, finansieret af midler fra kulturministerens musikhandlingsplan.
- At etablere et interkulturelt rådgivningsprojekt. Rådet ansatte en interkulturel konsulent til at sætte fokus på interkulturalismen som kunstnerisk kategori. Projektet indbefatter bl.a. en mentorordning, hvor etablerede kunstnere agerer mentorer for uetablerede.
- At skabe en række nye ordninger, der bl.a. med hurtig proces skaber forbindelse mellem danske kunstnere og udenlandske kunstnere på kortere researchophold i Danmark.
- At udvikle en samlet international strategi for dansk musikliv med stor opbakning i branchen og fortsat fokus på at omsætte strategien til handling.

DET KRÆVER EN INDSATS:

- Hvis en samlet international kommunikation skal styrkes. Regeringens internationale strategi bør følges op med særlige formidlingstiltag, således at formidlingen af dansk kunst i udlandet bliver mere markant og slagkraftig.

”Mit ophold i New York har udviklet min spirende platform og gjort den mere stabil. New York er det bedste sted at være, for det betyder utrolig meget, at du er et sted, hvor folk kommer udefra og ser dine ting. Folk kender mig nu.”

Lilibeth Cuenca Rasmussen, performancekunstner, fik et ophold i New York gennem residency-ordningen

FORMIDLING

... fordi formidling af kunsten har trange kår i det danske medielandskab. TV, radio og aviser prioriterer i stigende grad en mere forbrugerorienteret og mindre kritisk formidling af kunst, og der er endnu ikke for alvor opstået brede fora for seriøs og kritisk kunstformidling på de digitale platforme.

Formidling er afgørende for at udbrede de tanker og ideer,

der gemmer sig i det gode kunstværk. Kunst og kunstkritik hænger sammen. Kunstværkets idéer vurderes af kritikere og sættes ind i en bredere kontekst. Den gode, fagligt funderede kunstkritik er lige så vigtig for samfundet som kunsten selv.

Derfor valgte Statens Kunstråd formidling som et af sine indsatsområder.

DET LYKKEDES:

- At skabe debat om ressourcer i dansk musikliv gennem en rapport udarbejdet på initiativ af Statens Kunstråds Musikudvalg. Rapporten "Analyse af pengestrømme og ressourcer i dansk musikliv" genererede en del medieomtale i slutningen af 2010 og starten 2011.
- At styrke udviklingen af en mere seriøs og dybdegående kunstformidling gennem støtte til en række digitale platforme som f. eks. kopenhagen.dk, kunsten.nu og Third Ear.
- At sætte fokus på den seriøse og kritiske kunst- og kulturjournalistik gennem indstiftelsen af Formidlingsprisen. Prisen blev uddelt tre gange i perioden 2008-2010.
- At indgå et samarbejde med DR og Statens Kunstfond om projektet "Vores Kunst". Projektet skal dels engagere borgere og kommuner i at opføre kunstværker i det offentlige rum, dels bidrage til at igangsætte en debat om kunst i det offentlige rum.

DET KRÆVER EN INDSATS:

- Hvis kunsten skal spille en central rolle i samfundsdebatten. Der er i øjeblikket ikke nogen overordnet og grundig debat om kunsten, dens betydning og demokratiske potentiale. Statens Kunstråd har optrådt en del i medierne med sine budskaber, men hverken politikere eller andre meningsdannere har for alvor taget imod invitationen til debat.

“Jeg synes ikke, kunsten bliver taget alvorligt. Det, jeg primært savner, er nogle anmeldere, der tør at reflektere over, hvad det er, vi bruger kunsten til. Hvorfor er den vigtig?”

Kaspar Bonnén, billedkunstner

KUNST OG KOMMUNER

... fordi der efter kommunalreformen i 2007 manglede et forum, der kunne bidrage til at sikre gode, kvalitetsprægede kunsttilbud i alle landets kommuner. Udbuddet af professionel kunst har en tendens til at koncentrere sig i de store byer. Men god kunst bør ikke være forbeholdt byboerne. Den er for alle.

Udbuddet kan ikke være lige stort overalt. Men det handler om at give alle en smag af det bedste, så den generelle indsats med kunst og kultur udfordres og beriges rundt omkring i landet.

”Vi mener, at stat og kommuner bør arbejde sammen om at styrke det tværgående arbejde med kunst og kultur, f.eks. på skoleområdet, men det kræver altså en langt tættere og mere smidig dialog end den, der foregår i dag.”

Johs Poulsen (R), kulturudvalgsformand i Herning og MF

DET LYKKEDES:

- At afholde en række dialogmøder med kommunerne samt to større kommunekonferencer, som har styrket den kunstpolitiske dialog mellem parterne og skabt en platform for gensidig erfaringsudveksling mellem kommunerne og staten.
- At etablere en udvidet garantiordning, der sikrer et rigt udbud af kvalitetsteater i hele landet. I 2007 blev omkring 20 forestillinger optaget i ordningen, mens tallet i dag ligger på ca. 100.
- At sikre en række regionale fyrtårnsprojekter som teater- og kunstfestivalen Waves i Vordingborg, lyskunstneren Åsa Frankenberg's lyskunstprojekt i Holstebro, det mobile campingvognsgalleri ET4U i Vemb og Skive Ny Kunstmuseums præsentation af IT-kunst.
- At yde støtte til to store kommunale billedkunstfestivaler, PORT:2010 og Tumult, samt en tilbagevendende Idéindkaldelse, hvor bl.a. kommunerne har haft mulighed for at udvikle store lokale satsninger.

DET KRÆVER EN INDSATS:

- Hvis kommunerne fortsat skal have en fælles platform til udvikling af kunsten i kommunerne. Især har KL's interesse i en seriøs dialog om udbredelse af professionel kunst til landets kommuner været stærkt begrænset.
- Hvis Statens Kunstråd skal fungere som et reelt rådgivende organ i forhold til statens og kommunernes kulturaftaler.

BØRN, UNGE OG KUNST

... fordi politikere og eksperter vedvarende betoner nødvendigheden af at udvikle børns kreative potentiale, men tilsyneladende ikke betragter den professionelle kunst som et middel til at realisere dette ønske. Det til trods for, at f.eks. forskerne Anne Bamford og Matt Qvortrups rapport, "The Ildsæl in the Classroom", har påpeget, at den bedste strategi til at få fagligt stærke skoleelever er at styrke og kvalitetssikre de kunstneriske fag. Flere af landene på PISAs top 10 liste ligger også på top 10 listen, når vi kigger på kunstens placering i undervisningen. Det gælder f.eks. Canada, Finland og Storbritannien. Det maner til eftertanke i en dansk sammenhæng, hvor det politiske fokus i en årrække har

koncentreret sig snævert om at styrke elevernes læse-, skrive og regnefærdigheder – vel at mærke på baggrund af en dårlig dansk PISA-score.

Børn og unges møde med kunsten skal være et kreativt, skabende møde. Det er ikke nok, at børnene tilbydes at overvære én skolekoncert en gang om året, selv om dette for nogle børn ville være et stort skridt fremad. Der bør i stedet være tale om en vis kontinuitet og tværfaglighed i undervisningen, hvor børnene får indblik i kunstens kreative univers og selv får mulighed for at udfolde sig kreativt.

DET LYKKEDES:

- At bevare og videreudvikle den Huskunstnerordning, det forrige Kunstråd lagde grundstenene til, hvor professionelle kunstnere tilknyttes daginstitutioner og skoler og afvikler skabende møder med børnene.
- At få gennemført en undersøgelse af de musikalske grundkurser, MGK, og på det grundlag træffe beslutning om at samle ansvaret hos 7 MGK-centre, der skal sikre store faglige miljøer og i samarbejde med de omkringliggende musikskoler sikre en fleksibel decentralisering af undervisningen. Begge dele vil forbedre tilbuddet til eleverne.
- At få sat fokus på den gode og anderledes børnebog gennem konkurrencen "Den illustrerede bog", hvor billedkunstnere og forfattere samarbejdede om at skabe bøger til børn i 8-12 års alderen.
- At engagere mere end 52.000 børn, 500 lærere og 300 institutioner i initiativet Dans for Børn. Det har igangsat en positiv dynamik på danseområdet, hvor flere børn oplever den moderne dans, og udbuddet er blevet bredere og mere varieret.
- At samle tilbud om teater, koncerter og dans til skolerne i de såkaldte kulturpakker. Idéen med kulturpakkerne er at afprøve modeller for, hvordan skoler og kommuner sikres tilbud af den højeste kvalitet inden for de forskellige genrer.

DET KRÆVER EN INDSATS:

- Hvis børn og unge skal have glæde af kunstens potentiale. Politikerne bør tage den såkaldte Bamford-rapport til sig og etablere et fungerende samarbejde mellem Kulturministeriet og Undervisningsministeriet med henblik på at styrke de kreative fag i folkeskolen.
- Hvis talentudviklingen skal sikres bredt. Det har ikke været muligt at skabe den nødvendige politiske opbakning til en fortsat statslig medfinansiering af kulturskolerne, de billedkunstneriske grundkurser (BGK) samt andre grundkurser udover MGK'erne.

Dans for Børn, Skanderborg

TAG DEBATTEN

Statens Kunstråd kan ikke redde kunsten med sine få midler. Og kunst kan ikke redde verden. Men den kan fremprovokere tanker og erkendelser, der er essentielle for den enkelte og for debatten om vores samfunds videreudvikling og fremtid. Det har været den røde tråd i Statens Kunstråds arbejde.

Det afgørende er ikke i første omgang, om det ene eller andet kunstsyn er rigtigt. Det afgørende er, at debatten tages, og at kunsten kommer tilbage på dagsordenen. Det fordrer i sagens natur nogle at debattere med. Og de har de foregående fire år været stort set fraværende.

Hvad mener kunstnerne selv, at kunsten skal?

Hvad mener politikerne?

Kulturjournalisterne?

Borgerne?

Politikerne har her et særligt ansvar. Men problemet er, at politikerne ofte er for tæt på og for langt væk på samme tid, for tæt på i detaljerne og for langt væk, når det gælder de store linjer. Politikere ønsker naturligt nok at profilere sig ved at give penge til pludseligt opståede ”problembørn”, men engagerer sig sjældent i arbejdet med at udvikle en overordnet kulturpolitisk vision. Tanken med armlængdeprincippet er netop, at politikerne skal udstikke en kulturpolitisk vision og armlængdeorganerne dernæst varetage støtten til konkrete

kunstneriske projekter - uden politisk indblanding. Statens Kunstråd har netop derfor opfordret til en gennemgang af hele det danske kunststøttesystem, og kulturministeren nedsatte i oktober et udvalg under ledelse af Lars Liebst. Forhåbentligt vil dette udvalgs arbejde resultere i en forenkling og øget gennemsigtighed af støttestrukturene. Samtidig opfordrer vi det nye råd til at udforme en handlingsplan, der på bedst mulig måde imødekommer de mange udfordringer, som dette oplæg skitserer.

Det påhviler staten og kommunerne at finde et frugtbart samarbejde om ikke bare kulturpolitikken, som det f.eks. sker i de regionale kulturaftaler, men også kunstpolitikken. Ligesom børn- og ungeområdet kræver et understøttende samarbejde mellem Kulturministeriet og Undervisningsministeriet.

Stafetten er hermed givet videre. Om fire år handler ”Kunsten at fremme kunsten” forhåbentligt ikke om at fremme debatten med politikere, medier og borgere om kunstens betydning, men alene i at fremme den kunst, der skaber erkendelse, nedbryder grænser og åbner rum for nye tanker og perspektiver om kunst, politik og samfund.

”I Danmark er det hele tiden den samme gamle sang – ‘skulle det nu være kunst?’. Og den skal du først argumentere dig igennem, før du kan sige noget. Det svarer til, at hver gang du vil diskutere et stykke musik, så skal du først forklare, hvorfor det er indspillet på cd i stedet for vinyl. Og det er træls. I Danmark diskuterer vi stadig lort på dåse, som er et værk fra 1967!”

FOS (Thomas Poulsen), kunstner

OM STATENS KUNSTRÅD

Statens Kunstråd blev oprettet i 2003. Det nuværende råd tiltrådte 1. april 2007 med Mads Øvlisen som formand. Der tiltræder et nyt råd pr. 1. april 2011.

Statens Kunstråd har til opgave at fremme udviklingen af kunst i Danmark og dansk kunst i udlandet samt at rådgive og bistå offentlige myndigheder.

Statens Kunstråd består af 10 sagkyndige medlemmer, heraf er fire formænd for udvalgene. Udvalgene er Statens Kunstråds Litteraturudvalg, Statens Kunstråds Scenekunststudvalg, Statens Kunstråds Billedkunststudvalg samt Statens Kunstråds Musikudvalg. Derudover er der oprettet et Internationalt Billedkunststudvalg. Musikudvalget har syv medlemmer, de øvrige udvalg har hver fem. Til Statens Kunstråd er desuden knyttet et repræsentantskab.

Medlemmerne af Statens Kunstråd og udvalgene udpeges af kulturministeren og af repræsentantskabet. Ministeren udpeger formanden for rådet såvel som formændene for udvalgene. Beskikkelsesperioden er fire år.

Råd og udvalg uddelte i 2010 tilsammen ca. 390,6 mio. kr. til kunstneriske formål.

Statens Kunstråd udsender årligt en beretning, som redegør for rådets og udvalgenes disponeringer og prioriteringer. Årsberetningen for 2010 offentliggøres ultimo marts 2011.

OM STRUKTUREN

Har Statens Kunstråd den rette struktur?

I forlængelse af rådets overvejelser om behovet for en analyse af den samlede danske kunststøttestruktur sætter rådet spørgsmålstegn ved, om den nuværende konstruktion af og rammebetingelser for Statens Kunstråd er de bedste til at sikre initiativ og nyskabelse til gavn for kunstlivet. Rådet har drøftet forskellige tiltag såsom:

- indgåelse af en flerårig politisk aftale om den samlede økonomiske ramme samt de overordnede mål for rådets støtte
- et opgør med de politiske øremærkninger af dele af kunststøttemidlerne
- en omfordeling af bevillingerne til råd og udvalg
- en ændring af rådets rolle til et overordnet strategisk organ

Rådet er delt i spørgsmålet om den bedste konstruktion, men har anbefalet kulturministeren, at de mulige strukturelle ændringer indgår i den igangværende analyse af kunststøttesystemet under ledelse af Lars Liebst.

Rådet har i tillæg til sin årsberetning for 2010 udarbejdet en omfattende redegørelse for rådets og dets udvalgs erfaringer for beskikkelsesperioden 2007-11.